

משה ידבר והאלקים יעננו בקול

שיח בין-דורות, מעמד הר סיני וגאולת ישראל

Grandparents and Grandchildren at Har Sinai

(1) דברים לב, ז

זְכוּ יָמוֹת עוֹלָם בְּיַד שְׁנוֹת דֹר־דֹד וְשָׂאֵל אֲבִיךָ וְיַגִּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לְךָ:

ask your father, and he will show you; your elders, and they will tell you.

(2) מלאכי ג, כב-כד

וְזָכוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עִבְדִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֵב עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים: (כג) הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת אֵלֶיךָ הַנְּבִיא

לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: (כד) וְהִשִּׁיב לִב-אֲבוֹת עַל-בָּנִים וּלִב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם פֶּן-אֲבֹא וְהִכִּיתִי אֶת-הָאָרֶץ חָרָם:

"Behold, I will send you Elijah the prophet before the great and terrible day of the LORD comes. And he will turn the hearts of fathers to their children and the hearts of children to their fathers..."

(3) דברים ד, ט-י

(ט) רַק הִשְׁמַר לְךָ וְשָׁמֹר נִפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנִי-סוּרוּ מִלְּבַבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָם לְבָנֶיךָ

וּלְבָנֵי בָנֶיךָ: (י) וְיוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר ה' אֵלַי הַקְּהֵל-לִי אֶת-הָעָם וְאֲשַׁמְעֵם אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן

לְיָרְאָה אוֹתִי כֹל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:

"Only take heed, and keep your soul diligently, lest you forget the things which your eyes have seen, and lest they depart from your heart all the days of your life; make them known to your children and your children's children-- how on the day that you stood before the LORD your God at Horeb, the LORD said to me, 'Gather the people to me, that I may let them hear my words, so that they may learn to fear me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children so.'

(4) שמות יט, יט

וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹק מֵאֵד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:

(5) ישעיהו נט, כ-כא

(כ) וְבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשִׁבְעֵי פֶשַׁע בִּיעֲקֹב נֹאֵם ה': וְאֲנִי זָאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרֵי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי

בְּפִיךָ לֹא-יִמּוּשוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶדַע וּמִפִּי זֶדַע זֶדַע אָמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

(6) קידושין ל:א

אמר ריב"ל כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיסנא ארישיה וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זוטרי מאי דכתיב והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא

Rabbi Yehoshua ben Levi says: Anyone who teaches his son's son Torah, the verse ascribes him credit as though he received it from Mount Sinai, as it is stated: *But make them known to your sons and to your sons' sons*, and juxtaposed to it *The day when you stood before the Lord your God in Horeb*. Once Rabbi Hiyya bar Abba encountered Rabbi Yehoshua ben Levi and saw that he had placed an inexpensive covering on his head and brought his child to the synagogue to study. Rabbi Hiyya bar Abba said to him: What is the reason for all this fuss? Rabbi Yehoshua ben Levi said to him: Is it insignificant, that which is written: *But make them known to your sons*, and juxtaposed to it is the phrase in the verse that states: *The day when you stood before the Lord your God in Horeb*? From this moment onward, Rabbi Hiyya bar Abba would not taste meat [umtza] before he had read to his child and added to the child's studies from the day before. Similarly, Rabba bar Rav Huna would not taste meat before he had brought his child to the study hall.

(7) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק א

כדא רבי יהושע בן לוי הוה יליף שמע פרשתא מן בר בריה בכל ערובת שובא. חד זמן אינשי ועאל מיסחי בההן דימוסין דטובריא. והוה מסתמך על כתפת' דרבי חייא בר בא אינהר דלא שמע פרשתיה מן בר בריה וחזר ונפק ליה...א"ל ר' חייא בר אבא ולא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין. א"ל חייא בני קלה היא בעיניך שכל השומע פרשה מן בן בנו כאלו הוא שומעה מהר סיני. ומה טעמא. והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב. רבי חזקיה ר' ירמיה ר' חייא בשם רבי יוחנן אם יכול את לשלשל את השמועה עד משה שלשלה. ואם לאו תפוש או ראשון ראשון או אחרון אחרון. מה טעמא והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת עד יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב.

R. Yehoshua b. Levi would hear a passage from his grandson every Erev Shabbat. One time, he forgot and went to bathe in the bathhouse of Tiberias and was leaning on the shoulders of R. Hiyya b. Aba; he realized that he hadn't heard his passage from his grandson and he went back and left. R. Hiyya b. Aba asked him: "Did you not teach us that 'if they begin (e.g. the bathhouse) they do not interrupt (to pray)' ". He said "Hiyya is it insignificant in your eyes the idea that if someone hears a passage from his grandson, it is as if he heard it at Mount Sinai? What is the reason? - *But make them known to your sons and to your sons' sons. The day when you stood before the Lord your God in Horeb...* R. Hizkiyah quoting R. Yirmiyah in the name of R. Hiyya in the name of R. Yohanan (!) "if you can trace a teaching back to Moshe, do so; if not, identify either the earliest authority or the latest one; per *But make them known to your sons and to your sons' sons. The day when you stood before the Lord your God in Horeb*"

(8) מדרש תנחומא (בובר) פרשת תולדות סימן א

שאם זכה אדם שיהא בן תורה הוא ובנו ובן בנו, שוב אינה פוסקת ממנו עולמית, שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת, מה יום מתן תורה אינו בטל, כך הלמד תורה לבנו ובן בנו שוב אינה פוסקת ממנו,

(9) רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א

כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינן בניו, שנאמר ושגנתם לבניך מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידיך שהתלמידים קרויין בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, אם כן למה נצטוו על בנו ועל בן בנו, להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבירו.

(10) בבא מציעא פה.

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם שנאמר ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיד ומפי זרעך ומפי זרעך זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם מאי אמר ה' אמר הקדוש ברוך הוא אני ערב לך בדבר זה מאי מעתה ועד עולם אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה
Rabbi Parnakh says that Rabbi Yohanan says: With regard to anyone who is a Torah scholar, and whose son is a Torah scholar, and whose grandson is a Torah scholar, the Torah will never again cease from his descendants, as it is stated: *And as for Me, this is My covenant... My spirit that is upon you, and My words which I have put in your mouth, shall not depart out of your mouth, nor out of the mouth of your seed, nor out of the mouth of your seed's seed, says the Lord, from now and forever*

(11) עדיות ח:ז

אמר רבי יהושע, מקבל אני מרפן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו ורבו מרבו, הלכה למשה מסיני, שאין אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרוב, אלא ... וחכמים אומרים, לא לרחק ולא לקרב, אלא לעשות שלום בעולם, שנאמר הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על פנים ולב פנים על אבותם.

Dispute about Eliyahu's role; Hakhamim maintain that he is only coming to ring peace into the world